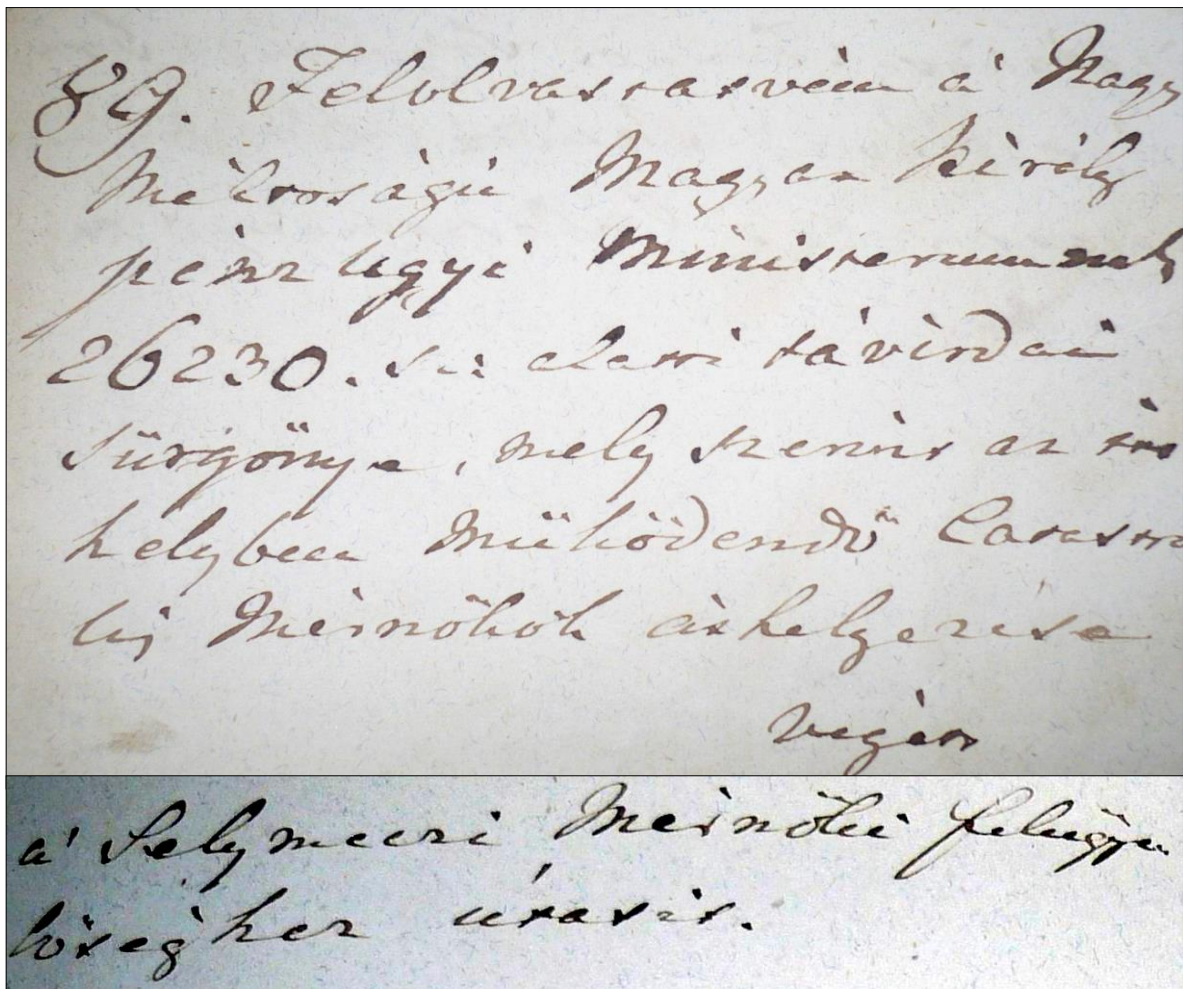


Hetedik fejezet: A távírda a Fő utcára költözött

Kristóffy Mór, a város választmányának tagja, kereskedő, háza és udvara egy háztulajdonosi lista szerint a Kossuth Lajos utca torkolatával szemben a Fő (ma: Rákóczi fejedelem) utcában a 202. sz. alatt volt, a távírdának ebben a házban adott szállást. Gróf Zichy Ferenc¹ senior volt a város e részének, a majorsági birtoknak az akkori rendelkező tulajdonosa.

Áthelyezték az első Morse- rendszerű vezetékes távírót, a *Morse-féle írógépet* és a *billentyűt*. A pesti távíró hivatalból érkező egyetlen szál légvezeték részére szükségessé vált itt is a *jelfogó* elhelyezése. Az áthelyezett delejtűs *villanymérő* az ellenőrzést, a vezeték továbbépítése miatt beszerelt *vonalváltó* az átváltást szolgálta. Áthelyezték a *villámárítót* is. A működést két telep, a *vonaltelep* és a *helyi telep* biztosította. Az új helyen rendben folytatódott a hírek és minden más vétele-továbbítása.

1868. május 5-én érkezett Pestről az a sürgöny, amelyet az első sürgönyök között örökített meg a tanács jegyzőkönyve:



89. Felolvastatván a Nagy Méltóságú Magyar Király pénzügyi minisztériumunk 26230. sz. alatti távírdai sürgönye, mely szerint az itt helyben működendő kataszteri mérnökök áthelyezése végett a Selmeczi Mérnöki felügyelőséghez utasít.²

Kristóffy Mórnak, mint szállást adónak 1869-ben gondjai akadtak a távírdával. A jegyzőkönyv szerint bejelentést tett, panasszal fordult a közgyűléshez:

¹ Zichy Ferenc (1811–1900): gróf, politikus, diplomata, tárnokmester.

² NML, 1868. V. 41. 5. 160. o.

21. Bejelentésvén, hogy Kris-
tóffy Mór, a távirtdai szállás-
raon okból mondotta fel a
Városnak, hogy a távirtdai tisz-
t által a mérgezt eszközök
az udvarra öntetvén, a miatt
baromfiakat nem tarthat.

Bejelentvén, hogy Kristóffy Mór a távirtdai szállást azon okból mondotta fel a Városnak, hogy a távirtdai tiszt által a mérgezt eszközök az udvarra öntetvén, a miatt baromfiakat nem tarthat.³

Kristóffy Úrnak azon felmon-
dása el nem fogadtatik; a Va-
ros vele korán szerződéshez
ragaszkodik, s erről Kristóffy
Mór is végképen elhatározta
szándékát.

Azokban a felmondás okai
rekinrova, a Város kápirásny
Daff kárhozó is szigorúan utasít
tatik, mikéint a közigazgatás
sem felelőssége rekinrova
a távirtdai tiszttel intve
meg, hogy a mérgezt sarral mi
végképen többé a Nyilat udvar-
ra önteni ne méréseleje, ha-
nem oly helyre rakarissa el,
hol az senkinek sem lehet az
talma.

³ NML, 1869. V. 41. 5. 207. o.

21 Kristóffy Urnak ezen felmondása el nem fogadtatik a Város Vele kötött szerződéséhez ragaszkodik és erről Kristóffy Mór Ur kizárólag végzésileg értesíteni rendeltetik. Azonban a felmondás okaira nézve a Város Kapitánya Papp László Ur szigoruan utasittatik miként a közegészség és rend fenntartására tekintetéből a távírdai tisztviselő érte meg, hogy a mérges tartalmu vegyitéket többé a nyilv udvar térre önteni ne merészelje, hanem oly helyre takarítsa el, hol az senkinek sem lehet ártalmas.⁴

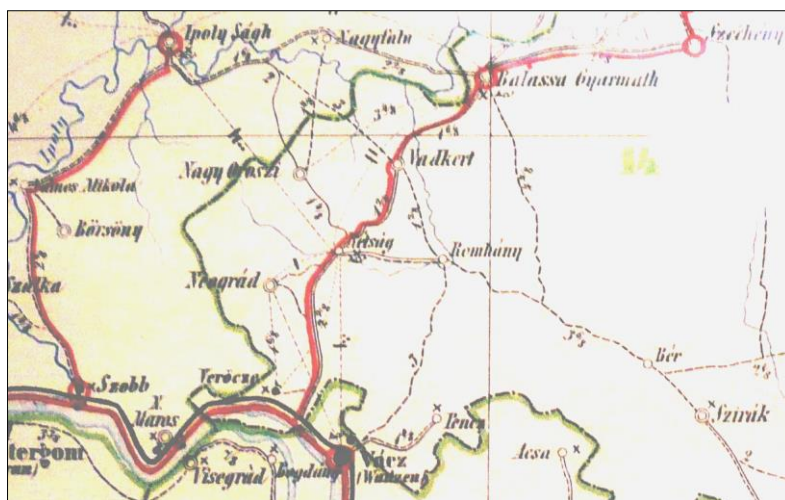
(Városunk mindenkorai vezetésének ez lehetett az első környezetvédelmi rendelkezése.)

A távírdai eszközök alkalmazása során az 1880-as évek végéig Daniell-féle elemeket használtak.⁵ A jegyzőkönyvben említett mérgezett tartalmú vegyíték vélhetően az elhasználadott kénsav és a kénsavas rézoldat. Az 1890-es évek végén azonban már utasítás született, amely szerint a hivatalok kötelesek az elhasznált anyagot külön-külön gyűjteni, számadásukban súly szerint bevételezni, s ha a hulladék legalább 10 kg-ot tesz, [...] az igazgatóság fiókraktárába beszállítani.

Mezővárosunk tanácsának már korábban, 1868-ban is voltak a távírdai tisztviselővel kisebb problémái: Bejelentvén miként a helybeli távírdai tisztviselő a Város hivatalos távírtaait ingyen felvenni és továbbítani vonakodik. A probléma azonban rendeződött. A Választmány elébe személyesen megjelenvén kijelentette, miként ezentul minden, félívre irt, a Város hivatalos pecsétjével ellátott távírati sürgönyt felveendi és továbbítandja, minél fogva a Jegyzői hivatalnak meghagyatott jövőben a formalitást pontosan figyelembe tartani.⁶

Ebben az időben, ha meghibásodott a távírdában a távíró készülék vagy cseréire szorult, javítását már Pesten is el lehetett végezni. Az első pesti híradástechnikai üzemeket 1868-1875 között létesítették. A sort Weyrich Ágost⁷ 1868-ban alapított műhelye nyitotta meg, amely távírógépeket javított és gyártott a Dob utca 56. sz. alatt. A második pesti híradástechnikai műhelyt Weimer Vilmos⁸ alapította 1872-ben. Ezt a műhelyt 1892-ben a Deckert és Homolka⁹ cég vásárolta meg, s távírógépeket, telefonokat és kapcsolókat gyártott. A távírógépeket speciálisan kiképzett ládában szállították a helyszínre, s amennyiben meghibásodott megjavítani is ládában szállították vissza.

A magyar szent korona postai, távírdai, vasúti és gőzhajózási térképrészlet másolaton¹⁰ látható a Szécsényig (Gácsig) megépült távíróvonal, amely Verőczenél a Pest–Vác–Verőce–Pozsony távíróvonalról ágazott le. Ugyanerről a meglévő vasút menti távíróvonalról Szobnál leágazva szintén közút mellett épült meg a szomszédos Hont vármegye székhelyére Ipolyságra a távíróvonal.



⁴ u.a.

⁵ ÁK, 1. Budapest, 2005. 377. o.

⁶ NML, 1868. V. 41. 5. 175. o.

⁷ Weyrich Ágost: osztrák műszerész.

⁸ Weimer Vilmos: osztrák műszerész.

⁹ Távírókat gyártó mechanikai üzem.

¹⁰ Fotó: Postamúzeum, Budapest, fal térkép részlet, 1869.

1869-ben Ipolyságon, Balassagyarmaton és Szécsényben létezett távírda. A távíróvonalakat a térképrészleten piros vonal, a távírdákat pedig piros kör jelzi. A távíróvonal ekkor Rétságon csak áthaladt. Mint látható, a Nógrád vármegyei balassagyarmati távírdának, a közeli Hont vármegyei ipolysági távírdával közvetlen összeköttetése nem volt. Ebben az időben a két város közötti közút mentén távíró oszlopsor és távíróvezeték nem épült ki. A táviratozás a pesti, később a váci távírdán keresztül áttáviratozással történt.

*A Gácsi távírdai hivatal működését megkezdvén, ezentul a hivatalos sürgönyök oda intézendők,*¹¹ írta a korabeli újság 1870-ben. Ez azt jelentette, hogy a balassagyarmati közönség Gácsra is közvetlen táviratozhatott. Azonban még volt olyan település a vármegyében, ahol nem volt kilátás távírda megnyitására, ezért: *A nméltóság m.kir. kereskedelmi miniszter [...] rendelkezése alapján a forgalom gyorsítása tekintetéből ... B.-Gyarmat Léva közt napontai szekér - küldönczposta rendeltetvén.*¹² ... gyors egymásutánban szerelnék fel távíróállomásokat: 1870-ben Hódmezővásárhely, Körömczhánya, Magyaróvár, Zilah; 1871-ben Gyulafehérvár, Zenta, Zimony; 1872-ben Salgótarján; 1875-ben Dombóvár; 1880-ban Dicsőszentmárton stb., stb., kapcsolódott a távíróhálózathoz.¹³

Nappali vagy korlátolt nappali szolgálatot ellátó állami és vasúti távírdák az egész országban, így megyénkben is voltak. Állami távírda öt, vasúti hét volt, így az egész vármegyében tíz községben tizenkét állomás működött. A Pesti Távírda Igazgatóság hatásköre alá tartozott Balassagyarmat, Gács, Losonc, Salgótarján, Szécsény. A vasúti hét távíró állomás: Fülek, Kisterenye, Lónyabánya, Losoncz, Salgótarján, Somosújfaló, Verőce. A verőcei állomás a Szabadalmaztatott Osztrák Állami vaspálya tulajdonát képezte.

Az 1870-es évek közepén bélyeget adott ki a magyar posta krajczárban és forintban MAGYAR KIR TÁVIRDA felirattal.



¹¹ Nógrád Honti Hírlap, (továbbiakban NHH), 1870. 29. szám

¹² Nógrádmegyei Hivatalos Hirlelő, 1870. 32. szám

¹³ Postamérnöki szolgálat első 50 éve. Budapest, 30. o.

Azokat a településeket, ahol nem volt távirda, egy-egy működő távirdához osztották be. Ezeken a településeken Táviratlap-ra írták a táviratot, a kijelölt távirdába levélként jutatták el, s innen továbbították rendeltetési helyükre a táviratokat. Ebben az időben városunk távirdájához a következő községek tartoztak: Alsó-Esztergály, Alsó-Ludány,

Alsó-Sztrégova, Bakó, Berki, Borsos-Berinke, Csesztve, Csitár, Debercsény, Dejtár, Dengeleg, Ebeck, Kiseccset, Felső-Esztergály, Galábocs, Herencsény, Horpács, Hugyag, Iliny, Illési, Kis-Kér, Nagy-Kér, Jásztelek, Kékkő, Kis-Haláp, Kis-Kürtös, Kis-Sztracin, Marcal, Mohora, Nagy-Haláp, Nagy-Kürtös, Nagy-Patak, Nagy-Sztracin, Nándor, Patvarc, Pető, Szécsény-Kovácsi, Szele, Szklabonya, Szúgy, Trázs, Varbó, Zombor és Zsély.

A balassagyarmati távirda a további években is rendben működött, ellátta feladatát, 1874-ben például: *A helybeli távirda hivatalban július hóban feladott 18 állami, 377 magán és 5 távirdaszolgálati sürgöny, vagyis összesen 400, érkezett 14 állami 349 magán, 59 távirdaszolgálati, összesen 422 sürgöny, ebből helyben kézbesített 334, postával továbbított 9, küldönczel 20 – július havi sürgönyforgalom tehát 822 számot tesz, mely 314 forint 75 kért jövedelmezett.*¹⁴



¹⁴ NLHH, 1874. 32. szám